

The teacher as an educational role model: Research synthesis of the characteristics of a professional teacher in world literature

Hasan Zolfaghari¹ , Sirus Mansoori^{*2} , Farhad Shafiepor Motlagh³

¹ PhD student in Educational Sciences, Curriculum Planning, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Arak Branch

² Department of Education, Faculty of Humanities, Arak University, Arak, Iran

³ Associate Professor, Department of Educational Management, Mahallat Branch, Islamic Azad University, Mahallat, Iran

10.22080/dc.2025.29724.1091

Date Received:

July 23, 2025

Date of sent to Review:

July 23, 2025

Date Revised:

August 26, 2025

Date Accepted:

August 26, 2025

Keywords:

Teacher, Role model,
Global, behavioral,
professional studies

Abstract

The purpose of this study is to examine the role of teachers as role models in the education system based on global perspectives; in such a way that by examining the characteristics and dimensions of this role within the framework of international criteria and standards, a clear and practical understanding of the position and impact of teachers as educational and training role models can be achieved. The present study is practical in terms of its purpose and has been conducted with a qualitative approach in terms of data collection. This review study was conducted using systematic literature review methods. The research field includes first-hand Latin documents (books, scientific-research journals, theses, research projects) in the period 2014 to 2024 through a comprehensive search in scientific databases and with the benefit of purposeful sampling until saturation is reached, in order to address the role of the teacher as a role model and its characteristics. After analyzing the documents using a three-stage coding method, the components of teacher role models were categorized into 19 core categories. Finally, these themes were grouped under three overarching themes: personality and behavioral characteristics, educational and professional skills, and managerial and innovative roles. The results obtained show that teachers are among the most important pillars of a country's development. With their personality and behavioral characteristics, they guide students in various aspects of personality and behavior. Also, teachers' educational and professional skills and their managerial and innovative roles have a direct impact on the quality of education. Ultimately, it is the role of teachers as role models that drives society towards progress and advancement.

*Corresponding Author: Sirus Mansoori

Address: Arak University

Email: S-mansoori@araku.ac.ir

معلم به مثابه الگوی تربیتی: سنتز پژوهی ویژگی‌های معلم حرفه‌ای در ادبیات جهانی

حسن ذوالفقاری^۱ ID، سیروس منصوری^{۲*} ID، فرهاد شفیعی پور مطلق^۳ ID

^۱ دانشجوی دکتری علوم تربیتی، گرایش برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک
^۲ دانشیار رشته برنامه‌ریزی درسی، گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه اراک، اراک، ایران
^۳ دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد محلات، دانشگاه آزاد اسلامی محلات، ایران

doi 10.22080/dc.2025.29724.1091

چکیده

منظور از این پژوهش، بررسی نقش الگویی معلمان در نظام آموزشی براساس چشم‌اندازهای جهانی است؛ به گونه‌ای که با بررسی ویژگی‌ها و ابعاد این نقش در چارچوب معیارها و استانداردهای بین‌المللی، بتوان به شناختی روشن و کاربردی درباره جایگاه و تأثیر معلمان به عنوان الگوهای تربیتی و آموزشی دست یافت. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی، رویکرد، کیفی و روش، سنتز پژوهشی است. جامعه پژوهش شامل کتاب‌ها، پژوهش‌ها و مطالعات مرتبط با الهام‌بخشی معلمان بود که با استفاده از کلیدواژه‌های مشخص و در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۴، تعداد ۶۰ سند از پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر علمی خارجی انتخاب و براساس معیارهای ورود و خروج بررسی شدند. پس از چندین مرحله غربال‌گری براساس عنوان، چکیده و محتوای پژوهش، در نهایت ۲۵ سند به صورت هدفمند و تا رسیدن به حد اشباع داده‌ها انتخاب شدند. سپس داده‌های پژوهش با انجام فرآیند کدگذاری و طبقه‌بندی ویژگی‌هایی که در اسناد به عنوان شاخص‌های معلمان الهام‌بخش و مفاهیم مرتبط مطرح شده بودند، در سه سطح مضمون پایه، مضمون محوری و مضمون فراگیر پالایش و تحلیل شدند. در این پژوهش از قابلیت اعتماد به عنوان معیاری برای جایگزینی روایی و پایایی استفاده شده است. پس از تجزیه و تحلیل اسناد، ۱۲۳ مفهوم پایه، ۱۹ مفهوم محوری و ۳ مفهوم فراگیر، در سه بُعد اصلی فردی و رفتاری، آموزشی و حرفه‌ای و مدیریتی و نوآورانه دسته‌بندی شدند. نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که معلمان از مهم‌ترین ارکان توسعه یک کشور به شمار می‌روند. آنان با ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری خود، دانش‌آموزان را در جنبه‌های مختلف شخصیت و رفتار راهنمایی می‌کنند. همچنین مهارت‌های آموزشی و حرفه‌ای معلمان و نقش‌های مدیریتی و نوآورانه آنها، بر کیفیت آموزش و پرورش تأثیر مستقیم دارد. در نهایت، این نقش الگویی معلمان است که جامعه را به سمت پیشرفت و ترقی سوق می‌دهد.

تاریخ دریافت:

۰۱ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ ارسال به داوری:

۰۱ مرداد ۱۴۰۴

تاریخ اصلاح:

۰۴ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۰۴ شهریور ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

معلم؛ مطالعات جهانی؛ رفتاری؛ حرفه‌ای

* نویسنده مسئول: سیروس منصوری

آدرس: دانشگاه اراک، ایران

ایمیل: S-mansoori@araku.ac.ir

۱ مقدمه

در نظام آموزشی، اهمیت انتقال مؤثر و رفتاری در کنار انتقال اطلاعات شناختی، یک حقیقت انکارناپذیر است. از این رو، یک مربی نه تنها باید دانش خود را به شاگردان منتقل کند، بلکه از او انتظار می‌رود در رفتار نیز الگوی مناسبی برای آنان باشد. بهترین راه برای پرورش دانش‌آموزان شایسته و شکل‌دهی به رفتار مطلوب در آن‌ها، حضور آموزگاران است که با تأثیرگذاری مستقیم بر زندگی شاگردان، نقش الگو یا اسوه را ایفا می‌کنند (Simsek, 2021). نقش الگویی معلم را می‌توان در وجود فیلسوف شهیر سقراط یافت. پیرایه‌هایی که او را محبوب دل‌ها ساخته و با برخورداری از این ویژگی‌ها توانسته روح شاگردانش را به تسخیر خویش درآورد و الهام‌بخش ایشان در راه و رسم زندگی، حتی بنیان‌گذاری مکاتب مختلف باشد. او معلمی الهام‌بخش بود که نه تنها حرف‌ها و سخنان، بلکه تمام حالات و سکناتش برای شاگردان دارای جاذبه و درس‌آموز بود. ویژگی‌ها و جوانب مختلف شخصیت سقراط در جایگاه معلمی عبارت‌اند از: مسلط بر نفس، ثابت قدم در انجام وظیفه، بردبار و حلیم، زهد پیشه، قانع، قائل به ارجمندی نفس، شجاع، تاب‌آور و مقاوم، اهل مدارا، رفتار ملیحانه و لطیف، گفتار شورانگیز و پرمغز، قانونمند، میهن‌دوست، محقق بااراده، متأمل و متعمق، طالب حقیقت، منتقد خیرخواه، مستمع تمام نظرات، عامل به علم اندوخته، افتادگی و تواضع علمی (رمضانی، یآوری و حیدری، ۱۳۹۸). در زندگی روزمره دانش‌آموزان عوامل زیادی وجود دارند که نقش حیاتی در زندگی آن‌ها ایفا می‌کنند، اما مهم‌ترین عاملی که در ساخت شخصیت و افزایش توانمندی‌های تحصیلی آنان نقش اساسی دارد، معلم است. یک معلم زمانی در نقش الگویی شناخته می‌شود که نسبت به رشد تحصیلی دانش‌آموزان حساس باشد و به‌طور یکسان به رشد شخصی آن‌ها اهمیت دهد (2014 Bashir, Bajwa & Sulmaz Rana). معلم نه تنها یک آموزش‌دهنده برای دستیابی به ارزش‌های آموزشی است، بلکه به فردی تبدیل می‌شود که وظیفه پرورش شخصیت مثبت، اخلاق نیکو و فرهنگ مثبت را نیز بر عهده دارد (2023 Hidayah at el). دانش‌آموزان با الهام گرفتن از معلم خود، انگیزه بیشتری برای تکمیل تکالیف مدرسه دارند و اینکه ذهن آن‌ها برای تجربیات جدید و دانش جدید بازتر است. ظهور اینترنت و کاربردهای آن در آموزش، به‌ویژه در دوران همه‌گیری COVID-19، نقش معلمان را تغییر داده است. معلم دیگر نگهبان دانشی که قبلاً بودند، نیست؛ زیرا دنیایی از دانش به معنای واقعی کلمه در نوک انگشتان دانش‌آموزان قرار دارد (Rowcliffe, 2022). معلم خوب کسی است که به دانش‌آموزان آموخته است از دانش خود استفاده کنند و آن را ارتقا بدهند، نه اینکه تنها آن را یاد بگیرند و عشق همیشگی به آموختن را در دانش‌آموزان پرورش دهد (Glasser, 2021)؛ لذا معلم فقط یک آموزش‌دهنده صرف نیست، بلکه مهم‌تر از آن، یک مربی و یک الگوی بانفوذ در تعلیم و تربیت است که با رفتار و گفتار پسندیده‌اش دانش‌آموزان را خوب پرورش می‌دهد. از این رو شخصیت معلمان نقش بسزایی در ارتقاء دستاوردهای یادگیری دانش‌آموزان در طیف وسیعی از فرآیند یاددهی-یادگیری داشته و با ایجاد محیط یادگیری دوستانه، رضایت‌بخش و تشویق‌کننده برای دانش‌آموزان تا حد زیادی در موفقیت این فرآیند اثرگذار است (Toraman, 2019)؛ پالیز و دیگران، ۱۴۰۲). جذابیت معلم به‌عنوان یک عامل مهم تدریس مؤثر در کلاس درس شناخته می‌شود (Lin & Huan, 2017). معلمان در ایفای نقش الگویی خود محیط آموزشی را به کلاس درس سازندگی تبدیل می‌کنند. Dejene (2023) بیان می‌دارد: معلمان در کلاس درس سازندگی دانش را در اختیار دانش‌آموزان قرار نمی‌دهند، بلکه به دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا دانش خود را بسازند. معلم اساساً یک میانجی در کلاس درس ساخت‌گرایی است. معلمان به دانش‌آموزان در ایجاد بینش‌های جدید و ارتباط آن‌ها با دانش قبلی کمک می‌کنند، اما کشف و بحث را به گروه‌های دانش‌آموزی واگذار می‌کنند. در نظریه انتقادی نیز معلمان، روشن‌فکران تحول‌آفرینی تلقی می‌شوند که جایگاه اجتماعی و سیاسی قابل توجهی دارند. به جای اینکه همانند معلمان سنتی توزیع‌کننده دانش و اطلاعات باشند، به آفرینندگی دانش و تسهیل جریان یادگیری در کلاس می‌پردازند (شریفی دروازه، ۲۰۱۸). به همین ترتیب معلمان به‌عنوان عوامل

تغییر، نقش حیاتی در شکل‌دهی به آینده جامعه دارند. آنها نه تنها انتقال‌دهنده دانش هستند، بلکه به عنوان الگوهای رفتاری و اخلاقی برای دانش‌آموزان عمل می‌کنند و می‌توانند با تشویق تفکر انتقادی، ترویج تنوع و ایجاد محیط‌های یادگیری حمایتی، دانش‌آموزان را به شهروندان فعال و مسؤول تبدیل کنند (2022 Muhammadiah, at el). معلمانی که ویژگی‌های یک معلم خوب دارند، می‌دانند چگونه نیازهای اساسی بقاء، عشق و تعلق خاطر، قدرت، آزادی و تفریح را در دانش‌آموزان برآورده کنند (Glasser, 2021). تأکید و توجه اسناد بالادستی نیز بر تأثیر معلم و شایستگی‌های او دلالت بر آن دارد که معلم اساسی‌ترین عنصر در نظام آموزش و پرورش محسوب می‌شود که الگو، مربی و راهنمای دانش‌آموزان و هدایت‌کننده فرآیند تعلیم و تربیت است و میزان صلاحیت حرفه‌ای، کارآمدی، علاقه‌مندی، تسلط حرفه‌ای و مطلع بودن او در کیفیت فرآیند یاددهی یادگیری اثری تعیین‌کننده دارد (محبی، فرهوش و یداللهی، ۱۴۰۱؛ رضایی، ۱۳۹۶). نقش الگویی معلم منحصربه‌فرد است. بعد از پدر و مادر، معلم بانفوذترین، جذاب‌ترین و محبوب‌ترین افراد در زندگی کودک و نوجوان است که می‌تواند به دانش‌آموز کمک کند. به همین جهت دانش‌آموزان به‌ویژه دانش‌آموزان ابتدایی، شدیداً تحت تأثیر معلم خود قرار گرفته و معلم را به عنوان یک الگو می‌پذیرند و از رفتار، گفتار و اخلاق او سرمشق می‌گیرند و خود را با وی همسان می‌سازند. رابطه معلم با دانش‌آموز یک رابطه عاطفی و معنوی است که با روح و جان دانش‌آموزان سروکار دارد؛ به همین جهت به عنوان یک الگوی تربیتی محبوب پذیرفته می‌شود. دانش‌آموز گرچه قبلاً در محیط خانواده، علوم و اطلاعات فراوانی را کسب کرده، به اموری عادت کرده و تا حدی شکل گرفته است، لیکن هنوز شکل ثابتی به خود نگرفته و تا حد زیادی قابل انعطاف می‌باشد. کودک در این سنین از محیط خانواده خارج می‌شود و به‌طور رسمی در اجتماعی جدید یعنی مدرسه پذیرفته می‌شود. دانش‌آموز در این اجتماع جدید فرصت می‌یابد تا افکار و عادت‌های گذشته‌اش را مورد بازنگری قرار دهد و شخصیت خویش را بسازد و تکمیل و تثبیت کند (ایمانی زاده و ملک احمدی، ۱۳۹۷). از این‌رو، اهمیت بسیاری دارد که معلمان با رفتار و منش خود، دانش‌آموزان را به سوی عادات نیکو هدایت کرده و از ترویج عادات ناپسند پرهیز کنند. یک معلم، نقش کلیدی در پرورش رهبران بزرگ ایفا می‌کند و این رهبران بزرگ‌اند که بنیان‌های یک ملت را می‌سازند. رهبران، تأثیر عمیقی در رشد فردی انسان‌ها دارند و هزاران نفر را در مسیر درست زندگی الهام و هدایت می‌کنند. رهبران برجسته، مسیر رشد و تعالی خود را از آموزه‌هایی آغاز کرده‌اند که در دوران مدرسه و دانشگاه، از معلمان خود آموخته‌اند. معلمان انسان‌هایی بزرگ‌اند؛ زیرا توانایی شناخت و شکل‌دادن به آینده را دارند. دانش‌آموز مانند خشت نرمی در دستان معلم خویش است. ذهن یک کودک در سنین پایین، انعطاف‌پذیر و قابل تأثیر است و می‌توان آن را در هر جهتی شکل داد. اگر این ذهن توسط معلمی شایسته آموزش ببیند، می‌تواند به ابزاری سودمند برای جامعه تبدیل شود، اما اگر به شیوه‌ای نادرست پرورش یابد، ممکن است به عاملی برای تخریب بدل شود (manju, ۲۰۱۸). بنابراین نقش معلم در تربیت همه‌جانبه دانش‌آموزان و تأثیر آن بر رشد و پیشرفت جامعه، حقیقتی انکارناپذیر است. سؤال اساسی این است که چه معلمی با چه ویژگی‌هایی می‌تواند نقش الگویی داشته باشد؟ با جست‌وجویی که در پیشینه پژوهش حاضر انجام شد، هریک از پژوهش‌گران بر جایگاه ویژه معلم با تکیه بر تحقیقات میدانی، به برشماری ویژگی‌هایی برای معلمان پرداخته‌اند. با وجود این مطالعه حاضر با تأکید بر شناسایی ویژگی‌های معلمان الهام‌بخش (کاریزماتیک) نقش کلیدی این معلمان را در تربیت همه‌جانبه دانش‌آموزان و ارتقاء کیفیت آموزش برجسته می‌سازد. علاوه بر این، این پژوهش با توجه به تحولات جهانی می‌تواند مبنای سیاست‌گذاری‌های آموزشی برای ارتقاء حرفه‌ای معلمان و بهبود کیفیت آموزش در مدارس قرن بیست‌ویکم باشد. افزون بر این بر ضرورت نگاه علمی و دور از احساسات در تصمیم‌گیری‌های تربیتی تأکید می‌کند تا کرامت انسانی دانش‌آموزان حفظ و توسعه یابد. همچنین اهمیت این مطالعه در پرکردن خلأ موجود در ادبیات علمی درباره ویژگی‌های معلمان الهام‌بخش و ارائه چارچوبی بومی-جهانی برای ارزیابی و توسعه این ویژگی‌ها است که می‌تواند به بهبود مشارکت دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری منجر شود و نشان می‌دهد که علاوه بر روش‌های تدریس، ویژگی‌های شخصیتی

و رفتاری معلم تأثیر مستقیمی بر کیفیت آموزش دارد. درمجموع برخی از این مطالعات برای نمونه در ادامه آورده می‌شود.

برای نمونه، (Afida et al. (2023) در پژوهشی با عنوان «ویژگی‌های مربیان الهام‌بخش: مروری نظام‌مند»، سه دسته اصلی از ویژگی‌های این دسته از مربیان شناسایی شده است: ویژگی‌های فردی، شایستگی‌های حرفه‌ای (شامل دانش تعلیم و تربیت و تخصص فنی) و مهارت‌های ارتباطی با دانش‌آموزان. ترکیب این عوامل، چارچوبی جامع از ویژگی‌های مربیان الهام‌بخش ارائه می‌دهد که می‌تواند در ایجاد محیطی سازنده و معنادار برای فرآیند یاددهی-یادگیری مؤثر باشد.

در همین راستا، (Septiana et al. (2023) در مطالعه‌ای با عنوان «حرفه‌ای‌گری معلم در تسهیل مهارت‌های قرن ۲۱ در دانش‌آموزان» مشخص شد که درک معلمان از مهارت‌های قرن ۲۱؛ شامل ارتباط، خلاقیت، همکاری، تفکر انتقادی، فناوری، حل مسأله، نوآوری، شایستگی رقابتی، اخلاق و شخصیت مذهبی، بسیار متنوع است. ازجمله اقدامات تسهیل‌گرانه معلمان می‌توان به استفاده از مدل‌ها و روش‌های متنوع یادگیری و بهره‌گیری از رسانه‌های آموزشی جذاب اشاره کرد. همچنین یافته‌ها بر ضرورت ارتقاء مهارت‌های فناورانه معلمان برای آموزش مؤثر این مهارت‌ها تأکید دارند.

به‌طور مشابه (Mohan, V. and Shri (2021) در پژوهشی با بررسی نقش معلمان در اجرای موفق سیاست ملی آموزش (NEP-2020) پژوهش‌گر بیان می‌دارد؛ معلمان، به‌عنوان مجریان اصلی این سیاست، نقش کلیدی در تربیت نسلی برخوردار از مهارت، آگاهی اجتماعی و کیفیت زندگی دارند. یافته‌ها نشان می‌دهد که انتخاب معلمان باید بر پایه صلاحیت علمی، شایستگی و انگیزه صورت گیرد و با آموزش‌های بدو خدمت و ارتقاء مستمر مهارت‌های علمی، فنی، نرم و رشد فردی همراه باشد. مقاله با معرفی مدل «مهارت‌های رشد فردی» و تحلیل مطالعات موردی و کارگاه‌های آموزشی، بر ضرورت پرورش معلمان خلاق و توانمند به‌عنوان رهبران آموزشی آینده تأکید دارد. به‌علاوه (qardaku (2021) در تحقیقی با عنوان تأثیر معلمان کاریزماتیک بر انگیزه درونی یادگیری به این نتایج دست یافته است: سخنوری و بینش، حس شوخ‌طبعی او، از خودگذشتگی او به خاطر شاگردانش و رشد توانمندی آن‌ها. عامل سخنوری و بینش معلم کاریزماتیک بیشترین تأثیر را در جهت‌گیری هدف درونی دارد، بنابراین بیشترین تأثیر را بر انگیزه درونی دانش‌آموزان دبیرستانی برای تدریس دارد که یک معلم کاریزماتیک این پتانسیل را دارد که دانش‌آموزان را به انگیزه یادگیری و تمایل به همکاری با معلمان ترغیب کند و بر دانش‌آموزان تأثیر گذارد. علاوه‌براین (Turhan et al (2019) در مطالعه‌ای با عنوان ویژگی‌های معلم الهام‌بخش نتایج را این گونه بیان می‌دارد: چهار عامل منعکس‌کننده ویژگی‌های الهام‌بخش معلم مانند «ارتباط معلم»، «ویژگی‌های فردی»، «رشد حرفه‌ای» و «حمایت از دانش‌آموزان به روش‌های مختلف» است.

در این راستا (Stronge (2007) نتایج تحقیق موجود در کیفیت‌های معلمان مؤثر (در ویرایش دوم) را در چهار عبارت کلی برای دانش‌آموزان با تمام توانایی‌ها توصیف خلاصه می‌کند: معلم مؤثر عمیقاً اهمیت می‌دهد. معلم مؤثر پیچیدگی را تشخیص می‌دهد، معلم مؤثر به‌وضوح ارتباط برقرار می‌کند، معلم مؤثر با وجدان خدمت می‌کند. درواقع، این "چهار مختصات" می‌تواند برای تجسم معلمی که ما آرزوی آن را داریم استفاده شود. همچنین Lin and Huang (2016) در تحقیقی با عنوان "تأثیر کاریزما معلم بر نگرش دانش‌آموزان نسبت به یادگیری حساب دیفرانسیل و انتگرال به این نتایج دست یافته است: ادراک دانش‌آموزان از کاریزمای معلم به‌طور قابل توجهی به معادله پیش‌بینی نگرش دانش‌آموزان نسبت به حساب دیفرانسیل و انتگرال کمک می‌کند. همبستگی مثبت بین نگرش دانش‌آموز و کاریزمای معلم وجود دارد. نگرش دانش‌آموزان نسبت به حساب دیفرانسیل و انتگرال را می‌توان با کاریزمای معلم شامل عوامل دانش، شخصیت، شوخ‌طبعی و روش‌های تدریس بهبود بخشید. بدین

ترتیب McGuey and Moor (2015) در مقاله‌ای با عنوان "معلمی شوید که واقعاً دانش‌آموزان را برای یادگیری و رشد الهام می‌بخشد" بیان می‌دارد، معلمان بزرگ روزانه به دانش‌آموزان خود الهام می‌بخشند. آن‌ها از فرمول معلم الهام‌بخش اصول الگوسازی، نشان‌دادن احترام، گوش‌دادن واقعی و ایجاد روابط با اعتماد بالا پیروی می‌کنند. همین‌طور Samonzo al et (2017) در مقاله‌ای با عنوان تدریس الهام‌بخش: یادگیری از تمرین‌کنندگان نمونه به این نتایج رسیده است: در مجموع، ادغام و ترکیب دیدگاه‌های مختلف (صدای معلمان و مشاهدات مستقیم) بینش‌هایی غنی از ویژگی‌های اصلی تمرین الهام‌بخش به دست می‌دهد. این شامل: روابط مثبت، مدیریت خوب کلاس درس/رفتار، جو مثبت و حمایتی، بازخورد تکوینی، تجارب یادگیری با کیفیت بالا، لذت‌بردن (برای معلمان و دانش‌آموزان) و مشارکت و انگیزه دانش‌آموزان. درنهایت Jensen, Adams & Stricklan (2014) در مقاله‌ای با عنوان «آموزش الهام‌بخش: فراتر از تعالی و به سوی همکاری برای یادگیری با تأثیر پایدار»، به این نتایج دست یافته است: چهار مؤلفه کلیدی این نوع آموزش عبارت‌اند از: دانش و اشتیاق به موضوع، درک عمیق از یادگیری و معرفت، ایجاد محیط یادگیری چالش‌برانگیز و حمایت‌گر و نگاه به دانشجویان به‌عنوان افراد، شرکا و همکاران. مقاله درنهایت تأکید می‌کند که روابط علمی و مشارکتی میان معلمان و دانشجویان، بنیان شکل‌گیری تجربه‌های یادگیری الهام‌بخش را تشکیل می‌دهد. در مجموع با بررسی پیشینه پژوهش می‌توان دریافت که پژوهش‌های صورت‌گرفته هرکدام به ابعادی از نقش الگویی معلمان پرداخته‌اند. بنابراین، هدف از این مقاله بررسی ویژگی‌های معلم در نقش الگویی براساس چشم‌اندازهای جهانی است که می‌تواند به معلمان کمک کند تا مهارت‌ها و فضایل مرتبط با نقش معلم را در جایگاه الگویی درک کنند و بدانند چگونه می‌توانند در مدارس قرن بیست‌ویکم به‌صورت فعال و الگودهی ظاهر شوند. علاوه بر آن، سیاست‌گذاران نظام آموزشی کشور باید با توجه به تحولات شگرف و خیره‌کننده در عرصه‌های مختلف، تدابیر مناسبی برای جذب، نگهداری و ارتقاء شأنیت معلم از هر نظر ببیندیشند.

۲ روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها کیفی است که با بهره‌گیری از روش مرور نظام‌مند ادبیات انجام شده است. هدف اصلی پژوهش، کسب بینش عمیق درباره نقش الگویی معلمان در نظام آموزشی با توجه به چشم‌اندازهای جهانی می‌باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل همه کتاب‌ها، مقالات، پایان‌نامه‌ها، طرح‌های پژوهشی مرتبط با نقش الگویی معلم و همچنین آثاری است که از لحاظ معنایی و محتوایی، مفاهیم مرتبط با الگوبخشی را بردارند این منابع با استفاده از کلیدواژه‌های انگلیسی شامل "معلم الهام‌بخش (Inspirational Teacher)، "معلم کاریزماتیک (Charismatic Teacher)"، "معلم مؤثر (Effective Teachers)"، "معلمان بزرگ (Great Teachers)"، "معلمان تسهیل‌گر (Facilitative Teachers)"، "تدریس الهام‌بخش (Inspirational Teaching)"، "شایستگی رهبری معلمان (Teacher Leadership)"، "Competency"، "معلم هدفمند (Purposeful Teacher)" و "معلم انگیزه‌بخش (Motivational Teacher)" در پایگاه‌های اطلاعاتی بین‌المللی Google Scholar، ERIC، Taylor & Francis، Springer، Sage، Scopus و در بازه زمانی ۲۰۱۴ تا ۲۰۲۴ شناسایی و مورد کاوش قرار گرفتند. در ادامه به منظور تضمین کیفیت و اعتبار منابع گردآوری‌شده، پس از جست‌وجوی اولیه، فرآیند غربال‌گری دقیق چندمرحله‌ای به‌کار گرفته شد. در این فرآیند، ۶۰ منبع علمی معتبر براساس معیارهای ورودی و خروجی طی بررسی دقیق عنوان و هدف، چکیده، محتوای کامل و روش‌شناسی هر پژوهش ارزیابی شدند؛ درنهایت تعداد ۲۵ واحد مطالعاتی شامل ۲۰ مقاله علمی، ۳ رساله دکتری و ۲ عنوان کتاب به‌صورت هدفمند و تا رسیدن به حد اشباع داده‌ها انتخاب و مورد تحلیل قرار گرفتند.

در این پژوهش، به منظور تحلیل داده‌ها در فرآیند سنتز پژوهی، روش تحلیل مضمون به کار گرفته شد. این روش شامل سه مرحله اصلی است که به ترتیب تحت عناوین «مضمون پایه»، «مضمون سازمان‌دهنده» و «مضمون فراگیر» دسته‌بندی می‌شوند. فرآیند تحلیل مضمون با آشنایی کامل و دقیق با محتوای داده‌ها آغاز گردید و در ادامه، برچسب‌هایی کوتاه، روشن و معنادار (کدهای اولیه) برای شناسایی ویژگی‌های کلیدی داده‌ها و در پاسخ به پرسش‌های پژوهش تعریف شد؛ به گونه‌ای که از کدگذاری‌های غیرضروری اجتناب شود. پس از مرحله کدگذاری، تحلیل در سطحی کلان‌تر دنبال شد تا از طریق شناسایی روابط میان کدها، مضامین اولیه و سپس مضامین سازمان‌دهنده و فراگیر استخراج گردند. این مضامین نمایان‌گر الگوهای گسترده‌تر و مفاهیم بنیادی نهفته در داده‌ها بودند. در ادامه، بازبینی دقیق مضامین به منظور پالایش و بهینه‌سازی آن‌ها انجام گرفت و هر مضمون پس از تحلیل محتوایی، تعریف و نام‌گذاری شد. در نهایت، برای اطمینان از انطباق کامل یافته‌ها با اهداف و پرسش‌های پژوهش، کل فرآیند تحلیل مضمون مورد بازنگری و اعتبارسنجی مجدد قرار گرفت. در این مطالعه، برای افزایش قابلیت اعتماد و باورپذیری نتایج، از منابع داده‌ای گوناگون، درگیری طولانی‌مدت پژوهش‌گر با محیط پژوهش، تحلیل دقیق داده‌ها و بررسی داده‌های متضاد استفاده شد. همچنین برای اطمینان از انتقال‌پذیری نمونه‌گیری هدفمند، تنوع در منابع و روش‌ها (مثلث‌سازی) و کنترل بیرونی از طریق داوری شخص ثالث انجام شد. تضمین اطمینان‌پذیری نیز با پیروی از طرح پژوهش، ثبت دقیق داده‌ها، تأیید تحلیل‌ها توسط همکاران تخصصی و بازبینی مکرر نتایج صورت گرفت. در نهایت، تأییدپذیری پژوهش با حفظ مستندات کامل، راهنمایی صاحب‌نظران و بازخورد مستمر شرکت‌کنندگان در مورد اعتبار یافته‌ها تضمین گردید. این مجموعه اقدامات، کیفیت علمی و اعتبار پژوهش کیفی را به‌طور کامل تضمین می‌کند. در نهایت در این پژوهش از قابلیت اعتماد به‌عنوان معیاری برای جایگزینی روایی و پایایی داده‌ها استفاده شده است.

۳ یافته‌های پژوهش

تحلیل داده‌های پژوهش نشان داد که ویژگی‌های معلمان در نقش الگو در قالب ۱۲۳ مفهوم پایه، ۱۹ مفهوم محوری و ۳ مفهوم فراگیر، در سه بُعد اصلی فردی و رفتاری، آموزشی و حرفه‌ای، توان‌مدیریت خلاق و نوآورانه دسته‌بندی شده‌اند. اکنون، با توجه به پرسش پژوهش، مضامین استخراج‌شده و یافته‌ها در جدول شماره ۱ ارائه می‌شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۱. نتایج به دست آمده از مضمون سازی سه مرحله ای (کدگذاری سه مرحله ای)

مضامین مضامین مضامین	مضامین مضامین مضامین	مضامین پایه	منابع
مدیریت خلاق و نوآورانه	دارای مدیریت تحول گرا در محیط آموزشی	رهبری و مدیریت شایسته آموزشی، توانایی تصمیم گیری و مدیریت فرآیندها، توانایی مشاوره و هدایت دانش آموزان، برنامه محور با رویکرد سازنده گرایی، سازمان دهی محیط ساختار و هماهنگی در تدریس، انعطاف پذیری، تشویق ریسک پذیری با ایجاد محیطی مناسب، گشودگی اندیشه، سازگاری با تحولات و ایده های جدید، روش متفاوت تفکر، حمایت از رؤیاهای دانش آموزان، تصمیم گیری آگاهانه.	(Gholizadeh, 2020) (KO, 2023), (Blaylock et al, 2023) (Septiana et al, 2016), (Sammons et al, 2017, 2014) (Kapukaya, 2023). (Mcguey & Moore, 2015) (Ijudin & Wakila, 2022), (Afida et al, 2023) (Varghese, 2023) (Qardaku, 2019), (Jagtap, 2016), (Ijudin & Wakila, 2022), (Btool Anjum & (Gholizadeh, 2020) Naz, 2024) (Strong, 2022), (Rowcliffe, 2022), (2018, 2007), (Solpuk Turhan, et al, 2019).
	هدفمند در رشد و توسعه حرفه ای	توسعه و بهبود مستمر پیشرفت حرفه ای، خودآگاهی و تفکر انتقادی، توانمندسازی و حمایت از یادگیری مداوم، مشارکت علمی و تولید آثار علمی، شرکت در فعالیتهای آموزشی و حرفه ای، تعهد و مسؤولیت در یادگیری، رشد تحصیلی و پیشرفت در یادگیری، رشد اخلاقی و اجتماعی، تقویت اعتماد به نفس و سلامت روانی، کمک به دانش آموزان در تولید چیزهای جدید، توانمندسازی و رشد حرفه ای، دانش و تخصص در برنامه درسی، آمادگی و برنامه ریزی تدریس، دانش نحوه تدریس و راهبردهای تدریس، دانش و تسلط به رشته تخصصی، آگاهی از یادگیرندگان و نیازهای آنان، حرفه ای بودن.	(;Kapukaya, 2023 ;Stronge, 2007 ;Prianto, 2020 ;Sammons et al, 2017 Lin & Huang, 2014, 2017), (Ijudin & Wakila, 2022 ;Septiana, 2023 ;Antiado, 2021 ;Weimer, 2017 ;Ronkainen, 2023 ;Mcguey & Moore, 2015 ;Varghese, 2023 Afida et al, 2023), (Boyd et al, 2023 ;Varghese, 2023 Dangchamroon, 2023). (Turhan, et al, 2019), KO, 2023), (Qardaku, 2019, 2021). ((Mcguey & Moore, 2015, (Rowcliffe, 2022), Jagtap, 2016), (Blaylock et al, 2020), (Rowcliffe, 2022). (Turhan, et al, 2019).
	فناوری محور رسانه ای گرا	بهره مندی از فناوری نوین، رسانه ها و منابع آموزشی، ایجاد یادگیری لذت بخش و با کیفیت تسلط بر فناوری و استفاده از رسانه ها، استفاده از منابع آموزشی و وسایل آموزشی، ایجاد یادگیری لذت بخش و با کیفیت برای دانش آموزان.	(;Rowcliffe, 2022 Septiana, 2023 ;Varghese, 2023 ; Boyd et al, 2015 Sigalingging, 2012), (Qardaku, 2019). (Lin & Huang, 2014), (Boyd et al, 2015 Sigalingging, 2012)

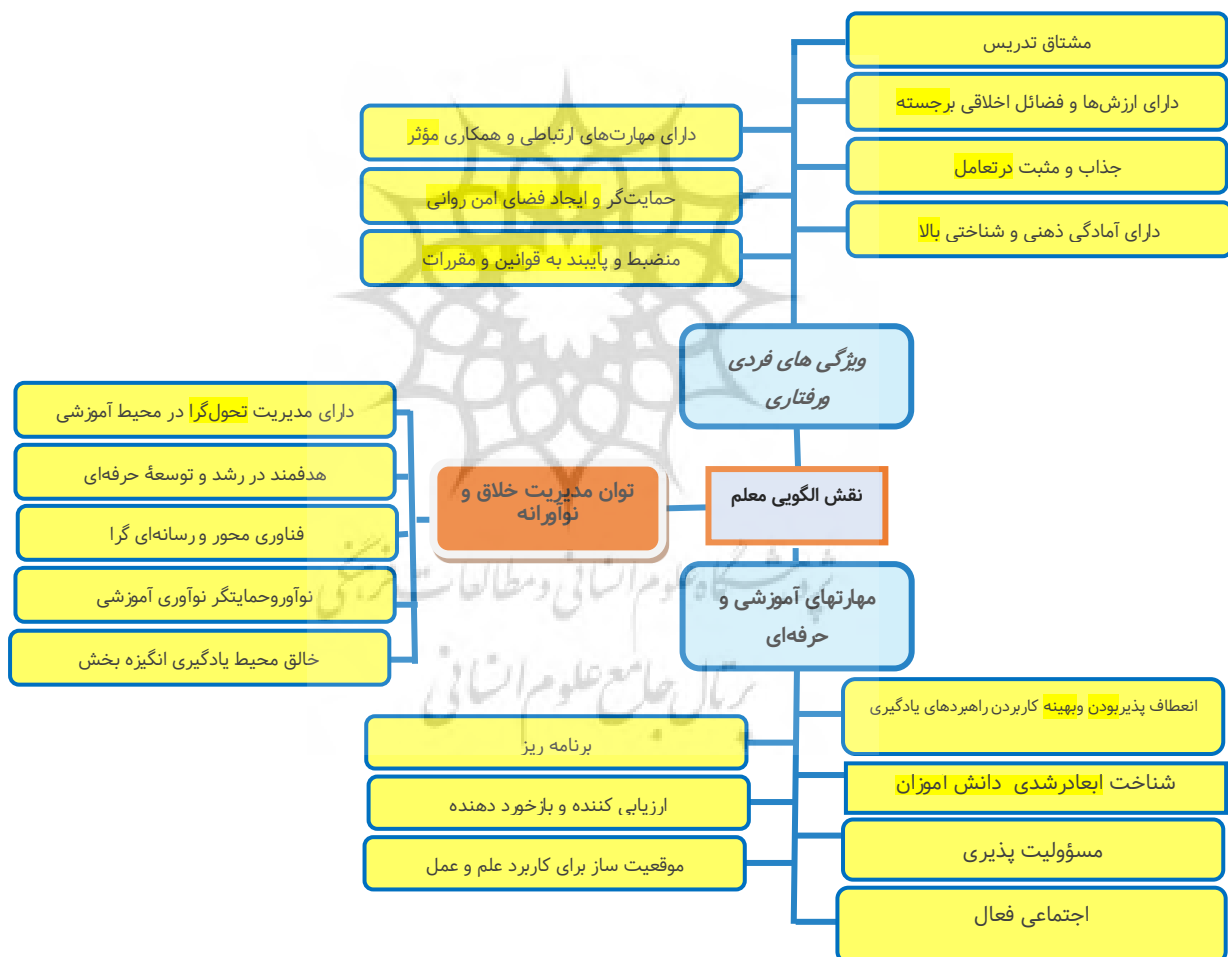
مهارت‌های آموزشی و حرفه‌ای	نوآور و حمایت‌گر نوآوری آموزشی	آموزش تفکر بازتابی، پرورش خلاقیت، نوآفرینی و ابتکار در آموزش، یادگیری نوآورانه و خلاقانه با فعال کردن فرصت‌های یادگیری جدید، ارتباط خلاقانه و ایجاد میل به یادگیری، طراحی و اجرای روش‌های تدریس، فعال‌سازی و مشارکت دانش‌آموزان، مهارت‌های شناختی و فردی، توسعه فعالیت‌های یادگیری، مهارت‌های ارزیابی و پیگیری، تمرکز بر یادگیری و یادگیرنده، محیط یادگیری مؤثر و الهام‌بخش، یادگیری عمیق از طریق تفکر و کاوش، (طراحی فعالیت‌های یادگیری چالش برانگیز).	(Mohan & Shri 2021) , (Sammons et al ,2014 Septiana et al ,2023 ;Rowcliffe ,2022) , (Qardaku ,2021 ;Sammons et al ,2017 ;Blaylock et al ,2016 Lin & Huang ,2017) , (Prianto ,2020 Goodyear & Dangchamroon ,2023). ,Dudley,2015 (jagtap,2016 , (Turhan, et al ,2019 ;Antiado ,2021(Stronge ,2007) (Gholizadeh ,2020)) , Afida et al ,2023); Ijudin & Wakila, 2022) ;Varghese ,2023 (Qardaku, 2019 ; & Yildiz ,2023 Kapukaya). Boyd et al,2015) .;Weimer ,2017 ;Btool Anjum & Naz ,2024 ;Mcguey & Moore ,2016 Blaylock et al, 2016)
	خالق محیط یادگیری انگیزه‌بخش	ایجاد میل به یادگیری، کمک‌کننده، فضای یادگیری، هیجان‌انگیز، ایجاد علاقه فراتر از کلاس درس. تشویق به یادگیری مادام‌العمر، محیط یادگیری مثبت، پرهیز از یادگیری انفرادی و رقابتی، ایجاد یادگیری لذت‌بخش و باکیفیت.	(;Batoool, Anjum & Naz ,2024 ;Sigalingging et al ,2012 Kapukaya ,2023 ;pete ,2015 ;Rowcliffe ,2022 Turhan, et al ,2019 ;Solpuk ;Prianto et al ,2020 ;Septiana et al ,2023 ; Ijudin & Wakila ,2022 ;Lin & Huang ,2017 Afida et al ,2023;Dangchamroon ,2023). (;Qardaku ,2019,2021 Varghese ,2023). (Stronge ,2018, 2007). (Mcguey & Moore ,2015). (;Mcguey & Moore ,2016;Blaylock et al ,2016 ;Goodyear & Dudley,2015 ;Sammons et al ,2014,2017 Ronkainen ,2023)
	برنامه‌ریز	برنامه‌ریزی راهبردی، تعیین اهداف و تعهد به آن‌ها، تدریس طرح‌مدار، تصمیم داده‌محور، پایبند به مأموریت، تعادل در طراحی فعالیت‌ها، عملکرد مؤثر و کارآمد در انجام فعالیت‌ها، برنامه‌ریزی استراتژیک و مدیریت زمان.	(;Boyd et al ,2015 ;Mcguey & Moore ,2016 Afida et al ,2023). (;Antiado ,2021 ;Blaylock et al ,2016 ;Kapukaya ,2023 ;Stronge ,2018 ,2007 ;Rowcliffe ,2022;Qardaku ,2019 ,2021 ;Sammons et al ,2014 Ronkainen ,2023 ; Lin & Huang ,2014). (Rowcliffe ,2022)
	انعطاف‌پذیر بودن و بهینگی به کار بردن راهبردهای یادگیری	مطابقت آموزش با نیازها، حق انتخاب به فراگیران، (اعتقاد بر انعطاف‌پذیری هوشی دانش‌آموزان، روان بودن و انعطاف برنامه درسی، حرکت بین نظریه‌های مختلف یادگیری و شیوه‌های تدریس برای انطباق‌پذیری و انعطاف‌پذیر بودن، مطابقت و تناسب بین آموزش و توانمندی‌ها، توجه به سبک یادگیری در طراحی، مطابقت توضیح در طول کلاس با موضوع برنامه	;Turhan, et al ,2019 ; Ijudin & Wakila ;Prianto ,2020 ;Sammons et al ,2017 Stronge ,2007 ,2018). Lin & Huang, 2014). Ronkainen ,2023). (Afida et al ,2023) (Septiana et al) .(Btool Anjum & Naz ,2024) .(۲۰۲۳) .(Mcguey & Solpuk Turhan, et al ,2019) .(Moore ,2016 KO ,۲۰۱۲(Sigalingging et al , ۲۰۲۳) .(۲۰۲۰Gholizadeh , ۲۰۱۹, ۲۰۲۱;Qardaku ,

		درسی، راهبردهای فرا یادگیری و فراشناخت، گشودگی اندیشه و حمایت از رؤیاهای دانش‌آموزان، پرورش یادگیرنده مستقل و مهارت حل مسأله در دانش‌آموزان.	
	ارزیابی‌کننده و بازخورد دهنده	ارائه بازخورد مناسب برای فعالیت‌های یادگیری، ارزیابی منظم پیشرفت تحصیلی، کیفیت و زمان‌بندی بازخورد، حساسیت به محدودیت‌ها، انعکاس و بهبود یادگیری، بازخورد تکوینی و سازنده.	(Prianto, 2020), (Gholizadeh, 2020), (Mohan & Shri, 2021; Qardaku, 2019), (Sammons et al, 2016; Blaylock et al, 2017; Boyd et al, 2015; Stronge, 2007; Qardaku, 2019), (Rowcliffe, 2022), (Boyd et al, 2015), (Stronge, 2007), (Prianto, 2020 Afida et al, 2023), (Churches, 2016; Qardaku, 2019)
	شناختن ابعاد رشدی فراگیران	اطلاعات نسبت به توانایی‌ها، ارزش‌ها و علائق دانش‌آموزان، آگاهی از ویژگی‌های رشدی (روان‌شناسی رشد) دانش‌آموزان و رفتار با آن‌ها براساس این ویژگی‌ها.	(Boyd et al, 2015; Rowcliffe, 2022), (Sammons et al, 2017, 2014), (Solpuk, 2019; Lin & Huang, 2017; Turhan, et al, 2019; Btool Anjum & Naz, 2024)
	موقعیت‌ساز برای کاربرد علم و عمل	مثال‌های عملی و معتبر، ارتباط و هدفمندی در یادگیری، پیوند آموزش و تجربیات یادگیری به موقعیت زندگی.	(Turhan et al, 2016; Blaylock et al, 2017; Lin & Afida et al, 2023 Stronge, 2007; Ko Huang, 2014; Qardaku, 2019; Sammons et al, 2014, 2017), (Ijudin & Wakila, 2022 Prianto, 2020)
	مسئولیت‌پذیر	پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری، وظیفه‌شناس و متعهد، نظم و وقت‌شناسی، پویایی و فعالیت، جدیت و سخت‌کوشی.	(Antiado, 2021; Stronge, 2007), (Septiana, 2023 Sigalingging, 2012; Turhan, et al; Mcguey & Moore, 2016; Afida et Boyd et al, 2015), (Sammons et al, 2014; Rowcliffe, 2022)
	اجتماعی فعال	تعاملات مثبت اجتماعی و گوش‌دادن فعال، مهارت‌های ارتباطی و گفتمان مؤثر.	(Lin & Huang, 2014; Stronge, 2007), (Turhan, et al, 2019; Qardaku, 2019; Afida et al, 2023; Mcguey & KO, 2023; Moore, 2015 Rowcliffe, 2022; Antiado, 2021; Septiana et al, 2023), (Weimer, 2017 Blaylock et al, 2020)
ویژگی‌های فردی و رفتاری	مشتاق تدریس	انگیزه واشتیاق به تدریس، دلدادگی به آموزگاری، علاقه و ارتباط با دانش‌آموزان.	(Sammons et al, 2017, 2019; Mcguey & Moore, 2015; Ijudin & Wakila, 2022; Turhan, et al, 2017, 2019; Qardaku, 2021), (Kapukaya, 2023; Afida et al, 2023; KO, 2023; Rowcliffe, 2022; Septiana et al, 2023; Prianto, 2020; Stronge, 2018)

دارای ارزش‌ها و فضائل اخلاقی نیکو	صداقت و پاکدلی، تواضع و فروتنی در برخورد با دیگران، شخصیت اخلاقی و رفتار با وجدان، فداکاری و ایثار، خویشتن داری و تقوا، احترام و تکریم دیگران، تلاش خارج از ساعات مدرسه، فعالیت‌های فوق برنامه و پشتیبانی اضافی، همراهی و کمک به دیگران بدون چشم‌داشت.	; Ijudin & Wakila ,2022 ;Septiana et al) ;Mcguey & ,2023 ;Boyd et al ,2015 Moore ,2016 ; Lin & Huang ,2017 ,2014 .Prianto ,2020 (;Afida et al ,2023 ;Qardaku ,2019,2019 ; ;Rowcliffe ,2022) (Sammons et al Gholizadeh ,2020 Turhan, ;Stronge ,2018 ,2007) ,2019 .(et al ,2019 ,2017 ;Qardaku ,2021,2019 ;Sigalingging et) .(Mohan & Shri ,2021) .(al ,2012; Kapukaya,2023
جذاب و مثبت در تعامل	رفتار مثبت، جذابیت، شخصیت مثبت و اثرگذار، فضای آموزشی سرگرم‌کننده، توانایی بیان داستان‌های خنده‌دار، شوخ‌طبعی.	;Mcguey & Moore ,2016 ;KO ,2023) ;Rowcliffe ,2022 Lin & Huang 2017,2014 ;Boyd et al ,2015 ;Afida et al ,2023 ;Blaylock et al ,2016 Turhan, et al ;Septiana et al ,2023 ;Sammons) .(,2019 ;Qardaku) .(et al ,2014;Prianto ,2020 ,2021,2019 ;Weimer ,2017 Ijudin) ;Kapukaya,2023 . (Stronge,2007 .(& Wakila ,2022
دارای آمادگی ذهنی و شناختی بالا	خرد و بینش و آگاهی از خود، تفکر و فرآیندهای شناختی، دقت و هوش.	Qardaku ,2019;Mcguey & Moore) Stronge .(Boyd et al ,2015) .(,2016 Afida et al ,2023 ;Rowcliffe) .(,2018) .(,2022
دارای مهارت‌های ارتباطی و همکاری مؤثر	مشارکت در یادگیری، مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های فردی در ارتباطات، روابط دوستانه و همکاری عاطفی، در دسترس بودن، پاسخ به نیازهای دانش‌آموزان و مشارکت در تصمیم‌گیری	;Batool, Anjum & Naz ,2024 ;Prianto) ,2020 ;Blaylock et ,2022 ;Dangchamroon ,2023 ;Mcguey & ;KO Moore ,2016 ;Lin & Huang ,2014 ,2023 ;Qardaku ,2019 ,2021 ;Afida et al Stronge ,2007 ;Rowcliffe ,2022 ,2023 .(;Boyd et al ,2015 ;Varghese ,2023 ;Turhan, et al ,2019 ;Mohan & Shri) ,2021;Ronkainen ,2023 . (Kapukaya ;Septiana et) .(Gholizadeh ,2020 ,2023) .(Sammons et al ,2017,2016) . (al ,2023
منضبط و پایبند به قوانین و مقررات	نظم و کارآرایی در کلاس، مهارت انضباطی مناسب، قاطعیت در تصمیم‌گیری، توجه به موقعیت‌های فردی دانش‌آموزان، الگوسازی برای دانش‌آموزان.	.(Strong,2007 ;Blaylock et al ,2017) ;Btool Anjum & Naz ,2024 ,2019) ;Septiana et al ,2023 ;Boyd ;Qardaku Weimer) .(et al ,2015 Kapukaya ,2023 Lin) .Solpuk Turhan, et al ,2019) .(,2017 & Huang ,2014 ,2017. McGuey & Moore (,2015;Afida et al ,2023
حمایت‌گر و ایجاد فضای امن روانی	همدلی و همدردی، مراقبت و آگاهی از ویژگی‌های رشدی و نیازهای دانش‌آموزان.	;Lin & Huang ,2014 ;Boyd et al ,2015) ;Gholizadeh ,2020 ;Afida et al ,2023 ;Turhan et al ,2019 ;Mcguey & Moore

	آموزان، حمایت از دانش‌آموزان، اهمیت‌دادن به توسعه زندگی.	;(Weimer ,2019 Qardaku ,2021,2019 ;Stronge ,2007 ;Sammons et al ;Kapukaya ,2023 ;Rowcliffe ,2022 ;Ronkainen ,2023 ;Septiana et al ,2023 ;(KO ,2023 ;Blaylock et al ,2016)) (Prianto ,2020)
--	--	--

براساس یافته‌های جدول شماره ۱ ابعاد سه‌گانه معلمان در نقش الگو به صورت جامع و نظام‌مند، شاخص‌های کلیدی مؤثر بر کیفیت آموزش و فرآیند یادگیری دانش‌آموزان را تبیین می‌کنند. این ابعاد در تعامل با یکدیگر، چارچوبی جامع برای شناسایی و تقویت ویژگی‌های معلمان به عنوان الگوهای آموزشی فراهم می‌آورند که می‌تواند به بهبود عملکرد تحصیلی و رفتاری دانش‌آموزان کمک شایانی کند. چارچوب مفهومی مذکور در شکل ۱ به صورت بصری ارائه شده است و می‌تواند به عنوان مبنایی علمی برای توسعه حرفه‌ای معلمان و ارتقاء کیفیت نظام آموزشی مورد استفاده قرار گیرد.

نمودار ۱. چهارچوب مفهومی معلم در نقش الگو

۴ بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش نشان داد که یکی از اصلی‌ترین ابعاد و ویژگی‌های معلمان در نقش الگو، خصوصیات فردی و رفتارهای آنان است. یافته‌های این مطالعه در این بخش شامل ویژگی‌های جذاب و مثبت در تعامل، مشتاق به تدریس، دارای ارزش‌ها و فضائل اخلاقی برجسته، دارای مهارت‌های ارتباطی و همکاری مؤثر، منضبط و پایبند به قوانین و مقررات، حمایت‌گر و ایجاد فضای امن روانی و دارای آمادگی ذهنی و شناختی بالا می‌شود. این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های متعددی هم‌راستا هستند؛ ازجمله (Solpuk Turhan et al. (2019 که به ویژگی‌های معلم الهام‌بخش پرداخته‌اند، (Afida et al. (2023 که به بررسی ویژگی‌های الهام‌بخش مربیان پرداخته و (Lin & Huang (2014 (2017 که نقش حس شوخ‌طبعی و ازخودگذشتگی را در تأثیرگذاری معلمان بررسی کرده‌اند. همچنین با نتایج (Lupascu, Pânisoar & Pânisoar (2014 در زمینه ویژگی‌های معلم مؤثر، (Stronge (2007 در ارتباط با درک احساسات دانش‌آموزان، برخورد محترمانه، گفت‌وگوهای انفرادی، پذیرش اشتباهات و رفتار عادلانه، (Jensen, Adams & Strickland (2014 در خصوص اشتیاق به موضوع درسی و (Rowcliffe (2022 در ابعاد جذابیت، انتقال شور و شوق و ایجاد روابط مثبت، هم‌سویی دارد؛ زیرا این پژوهش‌ها از لحاظ روش‌شناسی با این مطالعه مشابه هستند. به‌طور کلی، ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری معلم می‌تواند دامنه تأثیرگذاری معلم را افزایش دهند. زمینه‌ساز ایجاد محیط یادگیری حمایتی مثبت، باعث ایجاد اعتماد و احترام در میان دانش‌آموزان، حفظ فضای عاطفی مناسب برای یادگیری، ایجاد انگیزه و اشتیاق به یادگیری در دانش‌آموزان از طریق رفتار الگویی می‌شود که یادگیری را در هر دوره تحصیلی تسهیل کرده و انگیزه‌های دانش‌آموزان را برای پیشرفت تقویت می‌نماید.

یکی دیگر از مشخصه‌های الگوبخشی معلمان، مهارت‌های آموزشی و حرفه‌ای است. براساس یافته‌های این مطالعه ابعاد کلیدی این مهارت‌ها شامل انعطاف‌پذیر و کاربرد راهبردهای یادگیری، اجتماعی فعال، ارزیابی‌کننده و بازخورددهنده، برنامه‌ریز، شناخت محور دانش‌آموز، مسئولیت‌پذیری و موقعیت‌ساز برای کاربرد علم و عمل است. مهارت‌های حرفه‌ای معلمان شامل مهارت‌هایی است که برای موفقیت در تدریس حرفه‌ای ضروری هستند. این مهارت‌ها از موارد خاص مرتبط با حوزه تدریس تا مهارت‌های عمومی و قابل انتقال مانند ارتباطات، برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی درس‌ها و مدیریت محیط یادگیری خلاق متغیر است. معلمان مؤثر کلاس درس خود را براساس نیازهای دانش‌آموزان و مجموعه‌ای از قوانین تنظیم می‌کنند که به ایجاد یک محیط یادگیری مثبت و گرم کمک می‌کند و یادگیری دانش‌آموزان را تقویت می‌کند. ابعاد پیش گفته، نشان‌دهنده اهمیت مهارت‌های حرفه‌ای معلمان در فرآیند یاددهی-یادگیری هستند و می‌توانند تأثیرات مثبتی بر کیفیت آموزش داشته باشند. (Saeed & Ali Akbar, 2021). (Koster et al. (2015 نیز مهارت‌های حرفه‌ای معلمان را به پنج دسته اصلی بدین گونه تقسیم می‌کنند: دانش تخصصی، ارتباطات، سازمان‌دهی، پداگوژی و صلاحیت رفتاری (Heydari Nasab, 2022).

یافته‌های این مطالعه با نتایج پژوهش‌های (Lin & Huang (2016, 2017 و (Jensen, Adams & Strickland (2014) مبتنی بر آموزش الهام‌بخش و تمرکز بر آموزش کاریزما در زمینه عوامل دانش، بهبود روش‌های تدریس، ایجاد علاقه در دانش‌آموزان به یادگیری و تکنیک‌های آموزشی همخوانی دارد. همچنین از لحاظ نظری با دیدگاه "ساخت‌گرایی" که بر اهمیت درگیری یادگیرنده در محیط و تجربه مستقیم تأکید دارد و به تبدیل یادگیری غیرفعال و انتقالی به یادگیری تعاملی و جذاب اشاره می‌کند. از سوی دیگر، "نظریه انتقادی" به یادگیری مبتنی بر مسأله، یادگیری مبتنی بر پروژه، یادگیری مبتنی بر پرسش، یادگیری معکوس و یادگیری تعاملی یا گفتمانی اشاره دارد. معلم در نقش الگویی با بهره‌گیری از پارادایم انتقادی-برآمدنی به‌عنوان عاملی فکور در مواجهه با موقعیت‌های عملی خود از خرد عملی خویش استفاده می‌کند. او به‌صورت نظام‌مند تجارب خود را مورد بررسی و واکاوی قرار

داده و با بصیرت حاصل از این مطالعه نظام‌مند، به بهبود اقدامات تدریس آتی خود می‌پردازد. همچنین "تئوری انتخاب" بیان می‌کند که معلم خوب کسی است که به دانش‌آموزان می‌آموزد چگونه از دانش خود استفاده کنند و آن را ارتقا دهند؛ نه اینکه صرفاً آن را حفظ کنند. این تئوری هدف تعلیم و تربیت را چنین بیان می‌کند: هدف مهم تعلیم و تربیت این است که عشق همیشگی به آموختن را در دانش‌آموزان پرورش دهیم، نه اینکه این عشق را در آن‌ها خفه کنیم. براساس یافته‌های این بخش از پژوهش، معلم الگوبخش کسی است که با تکیه بر ویژگی‌های فردی مثبت، نظیر اشتیاق به تدریس، اخلاق‌مداری، مهارت‌های ارتباطی، نظم، حمایت‌گری و آمادگی ذهنی، نقش الگو را برای دانش‌آموزان ایفا می‌کند. چنین معلمی، با بهره‌گیری از رویکردهای نوین مانند ساخت‌گرایی، نظریه انتقادی و تئوری انتخاب، فرآیند یادگیری را از حالتی منفعل به تجربه‌ای فعال، تعاملی و معنادار تبدیل می‌کند. او نه تنها انتقال‌دهنده دانش نیست، بلکه با تأمل در تجارب خود و به‌کارگیری خرد عملی، زمینه رشد درونی و عشق به یادگیری را در دانش‌آموزان پرورش می‌دهد.

سومین مشخصه الگوبخشی معلمان در این پژوهش بعد توان مدیریت خلاق و نوآورانه است. این بعد شامل حمایت از نوآوری آموزشی، هدفمندی در رشد و توسعه حرفه‌ای، بهره‌گیری از فناوری و رسانه، مدیریت پویا در محیط آموزشی و ایجاد یادگیری انگیزه‌آفرین می‌باشد. ایجاد محیط یادگیری سازنده و حمایتی به مدیریت مؤثر کلاس درس وابسته است؛ زیرا مدیریت کلاس تأثیرگذارترین عامل در فرآیند آموزش است و ناتوانی در آن، مانع تحقق اهداف آموزشی می‌شود. (Bagheri Mousavi, Kadivar & Habibzadeh, 2022) معلمان می‌توانند با تعیین انتظارات واضح، ایجاد ارتباط مثبت با دانش‌آموزان، استفاده از تقویت مثبت و حفظ ثبات در انضباط، رویکردهای متنوعی را به کار گیرند. کلاس درس جذاب با مدیریت زمان مناسب، به‌کارگیری استراتژی‌های آموزشی متنوع و استفاده هوشمندانه از فناوری مشخص می‌شود. همچنین، بهبود مدیریت کلاس با چیدمان مناسب صندلی‌ها، ارتباط مؤثر و مشارکت دانش‌آموزان در فرآیند یادگیری حاصل می‌شود (Yousuf et al., 2024). نوآوری از ویژگی‌های معلمان حرفه‌ای است که با بهره‌گیری از روش‌ها و فناوری‌های متناسب با ویژگی‌های دانش‌آموزان، یادگیری را به سرعت و به‌آرامی توسعه می‌دهند (Mastur & Zainuddin, 2023). خلاقیت نیز از ویژگی‌های کلیدی معلمان الهام‌بخش است که به آن‌ها امکان می‌دهد نیازهای متنوع دانش‌آموزان را برآورده کرده و خلاقیت آنان را تقویت کنند (Faroun, 2020). معلمان خلاق می‌توانند با تغییر رویکردهای سنتی و ایستا، روش‌های نوآورانه‌ای را به کار گیرند که استفاده از هوش‌های چندگانه و پاسخ‌گویی به نیازهای وجودی و کمبودی دانش‌آموزان را ممکن می‌سازد. این معلمان نقش تسهیل‌گر، انگیزه‌بخش، هدفمند و الگوساز را در فرآیند یادگیری ایفا می‌کنند (زهیری، ۱۳۹۴) در مدیریت کلاس درس، سه رویکرد مداخله‌گرا، تعامل‌گرا و غیرمداخله‌گرا قابل شناسایی است که هریک پیامدهای متفاوتی در یادگیری دارند. رویکرد مداخله‌گرا بر کنترل و نظارت معلم تأکید دارد، رویکرد تعامل‌گرا بر مشارکت دانش‌آموزان در برنامه‌ریزی و سازمان‌دهی کلاس تمرکز می‌کند و رویکرد غیرمداخله‌گر معلم را به عنوان تسهیل‌گر و مشوق معرفی می‌کند. بیشتر معلمان از رویکرد مداخله‌گرا استفاده می‌کنند، اما معلمان الگوبخش می‌توانند بسته به موقعیت، از انواع مختلف الهام از جمله الهام اقتدار و مهربانی بهره ببرند (Heidarilagh, Aminbeidokhti & Talepasand, 2021). علاوه بر این، نتایج این مطالعه با نظریه انتخاب مبتنی بر مدیریت هدایتی، پرهیز از تنبیه سخت‌گیرانه، تعلیم و تربیت به جای آموزش صرف، دلسوزی و فرصت دادن مجدد، هم‌سو است. درنهایت، کلاس درس به‌خوبی مدیریت‌شده و نوآورانه، محیطی هدف‌محور و قابل پیش‌بینی است که دانش‌آموزان در آن می‌دانند از آن‌ها چه انتظاری می‌رود و چگونه می‌توانند موفق شوند. چنین کلاسی زمینه‌ساز عملکرد بهتر تحصیلی و رفتاری دانش‌آموزان و ارتقاء کیفیت آموزش توسط معلمان الگوساز است. جمع‌بندی نتایج نشان می‌دهد که معلمان از مهم‌ترین ارکان توسعه یک کشور به‌شمار می‌روند؛ زیرا به‌عنوان الگوهای اجتماعی، نقش مهمی در رشد و پیشرفت جامعه ایفا می‌کنند. آن‌ها نه تنها انتقال‌دهنده

دانش هستند، بلکه با ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری خود، دانش‌آموزان را در جنبه‌های مختلف شخصیت و رفتار راهنمایی می‌کنند. همچنین مهارت‌های آموزشی و تدریسی معلمان و نقش‌های مدیریتی و نوآورانه آن‌ها، بر کیفیت آموزش و پرورش تأثیر مستقیم دارد. آنان با نقش‌آفرینی در کلاس و جامعه، می‌توانند به توسعه شخصیت دانش‌آموزان کمک کرده و آن‌ها را برای مواجهه با چالش‌های زندگی آماده کنند. نقش الگویی متعلق به معلمان است و جامعه را با ایفای نقش الگویی خود به سمت پیشرفت و ترقی سوق می‌دهند. در ادامه پیشنهاد می‌شود نهادهای آموزشی دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی ویژه‌ای برای مدیران و نیروهای مستعد طراحی کنند که در آن‌ها مهارت‌های خلاقیت، حل مسأله، تصمیم‌گیری نوآورانه و انعطاف‌پذیری رفتاری در موقعیت‌های پیچیده به‌صورت عملی آموزش داده شود. همچنین نهادهای سیاست‌گذار آموزشی و دانشگاهی، در برنامه‌های درسی دوره‌های مدیریت، آموزش و توسعه منابع انسانی بازنگری کرده و مباحث خلاقیت مدیریتی، تفکر طراحی و نوآوری سازمانی را به‌صورت یکپارچه و بین‌رشته‌ای وارد برنامه‌های آموزشی کنند.

منابع

- ایمانی زاده، قدرت و ملک احمدی، فاطمه. (۱۳۹۷). بررسی نقش الگویی معلم در کمک به افزایش تاب‌آوری و تحمل دانش‌آموزان براساس نظریه یادگیری اجتماعی و ارائه راهکارهای ساده و عملی. *مجله پیشرفت‌های نوین در روان‌شناسی، علوم تربیتی و آموزش و پرورش*. ۱(۵): ۹-۱۹.
- پالیز، زلیخاوخدیجه؛ آرمین، عالی‌ه و نوشادپور دم طسوج، فرشته. (۱۴۰۲). مروری بر ویژگی‌های شخصیتی معلمان و ارتباط آن با فراگیری دانش‌آموزان. *کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی، علوم آموزشی*. از میرترکیه: ترکیه
- حیدری نسب، سعید. (۲۰۲۲). بررسی رابطه بین عملکرد عاطفی و شناختی و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان در معلمان دوره دوم ابتدایی شهرستان میبد (پایان‌نامه): دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردکان.
- رضایی، منیره. (۱۳۹۷). شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان: گذشته، حال، آینده. *فصلنامه تعلیم و تربیت*. (۱۳۸): ۱۴۶-۱۳۰.
- محبی، علی؛ فرهوش، معصومه و سارا یداللهی. (۱۴۰۱). سنجش ابعاد صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان ایران: مطالعه مروری تلفیقی. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*. ۲۱(۸۴): ۲۹-۶۴.
- رمضانی، فاطمه؛ یآوری، احسان وحیدری، محمد حسین. (۱۳۹۹). جستاری در ویژگی‌های سقراط در جایگاه معلم الهام بخش *فصلنامه علمی تربیتی اسلامی*. ۱۱(۲): ۴۸۷-۵۲۱.
- زهیری، زینب. (۱۳۹۴). تبیین فلسفه تربیتی ویلیام گلاس. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد): دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه الزهرا.
- شریفی دروازه، مینو. (۲۰۱۸). تحلیل نقش نظریه‌های انتقادی در برنامه درسی و ترسیم الگوی معلم تحول‌آفرین (رساله). واحد دانشگاه اراک.
- گلاس، ویلیام. (۲۰۲۱). تئوری انتخاب (ترجمه فاطمه عابدی و انسیه وحدانی). بجنورد: انتشارات در. (Originally published 2000)
- Afida, I., Mustaffa, R. P. M. R., Abd Basir, K. I., & Tahir, C. R. (2023). The Inspiring Educators' Characteristics: A Systematic Review. *Asian Journal of Research in Education and Social Sciences*, 5(4), 446-460.
- bagheri mousavi, M. S., kadivar, P. and Habibzadeh, A. (2022). Explain The Structural Relationship Between Teachers Emotions and Classroom Management Mediated by Self-Efficacy Professors of Farhangian University. *Journal of Research in Teaching*, 10(1), 130-107.
- Bashir, S., Bajwa, M., & Rana, S. (2014). Teacher as a role model and its impact on the life of female students. *International Journal of Research-Granthaalayah*, 1(1), 9-20.
- Blaylock, M., Blaylock et al, R., Gowers, F., Mackenzie, N., McCauley, D., & Pye, M. (2016). Inspiring teachers: How teachers inspire learners. Reading, Berkshire: Education Development Trust.

- Dangchamroon, A. (2023). Managing Creative Online Learning Activities on “How to be an Inspirational Teacher using the IMTEAC Model” via the Line Application. *Community and Social Development Journal*, 24(2), 168-182.
- Dejene, W. (2023). Teacher-educator’s conception of and approaches to teaching and its influence on student-teachers’ teaching approach preferences: Secondary school teacher education in focus. Unpublished doctoral dissertation, College of Education and Behavioral Sciences, Bahir Dar University.
- Farooq, K. (2020). Characteristics and qualities of a good teacher. Retrieved from <https://nigeriareposit.nln.gov.ng/bitstreams/4303d4ad-1741-4cc3-be4e-ba21d4282fde/download>
- Gholizadeh, M. (2020). The qualities of inspiring EFL teachers: A study of teachers and learners’ perception of inspirational teaching. Department of Linguistic and Foreign Languages, Payame Noor University.
- Goodyear, V., & Dudley, D. (2015). “I’m a facilitator of learning!” Understanding what teachers and students do within student-centered physical education models. *Quest*, 67(3), 274-289
- Heidarilaghab, T., Aminbeidokhti, A. and Talepasand, S. (2021). The Effectiveness of Teacher Training in Classroom Management on Motivational and Emotional Outcomes. *The Journal of New Thoughts on Education*, 17(4), 149-166. doi: 10.22051/jontoe.2021.32141.3088
- Hidayah, N., Afdal, A., Budiman, N., Hanafi, H., & Yunita, M. (2023). Assessing ideal teacher’s personality: Students’ perspective and expectations. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 17(4), 669-676.
- Hsieh, H. F., & Shannon, S. E. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative health research*, 15(9), 1277-1288.
- Ijudin, I., Ainissyifa, H., & Wakila, Y. F. (2022). Being an Inspiring Teacher in Realizing Competitive Education in the Era of Society 5. 0. *Al-Abshar: Journal of Islamic Education Management*, 1(1), 77-87.
- Jagtap, P. (2016). Teachers’ role as facilitator in learning. *Scholarly Research Journal*, 3(17), 3903-3905.
- Jensen, K., Adams, J., & Strickland, K. (2014). Inspirational teaching: Beyond excellence and towards collaboration for learning with sustained impact. *Journal of Perspectives in Applied Academic Practice*, 2(2), 37-41.

- Lin, S. H., & Huang, Y. C. (2017). The effect of teacher charisma on student attitude towards calculus learning. *International Journal of Science, Technology and Society*, 5(2), 26-32.
- Lupascu, A. R., Pânisoară, G., & Pânisoară, I. O. (2014). Characteristics of effective teacher. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 127, 534-538.
- Kapukaya, K., & Yildiz, Y. (2023). Human Factor in Teaching: Teacher Perspective-I. *International Journal of Social Sciences & Educational Studies*, 10(1).
- Mastur, M., & Zainuddin, Z. The Effect of Teacher's Professional Competence on Teacher Creativity in Elementary School. *Mimbar Sekolah Dasar*, 10(1), 253-265.
- McGuey, G., & Moore, L. (2015). *The inspirational teacher*. Routledge.
- Manju, G. (2018). *Teachers are the role models to students*. Kongu Arts and Science College (Autonomous).
- Mohan, V., & Shri, R. (2021). How to Develop a Charismatic Teacher for NEP-2020. *Journal of Engineering & Technology Education*, 15(1), 22-32.
- Muhammadiyah, M. U., Hamsiah, A., Muzakki, A., Nuramila, N., & Fauzi, Z. A. (2022). The Role of the Professional Teacher as the Agent of Change for Students. *Al-Ishlah: Jurnal Pendidikan*, 14(4), 6887-
- Prianto, A., Hamidah, R., Soedarto, A., Hartati, R. S., & Nisak, D. K. (2021). The Effect of The Teachers Inspirational Behavior on The Students Self-Directed Learning. *Jurnal Pendidikan Progresif*, 11(1), 112-128.
- Qardaku, N. (2021). The impact of charismatic teachers on the intrinsic motivation to learn-empirical research. *European Academic Research*, 9(2), 976-984.
- Qardaku, N. G. (2019). The Need for Inspirational (Charismatic) Teachers in Today's Classrooms. *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 4(3), 77-83.
- Qardaku, N. G. (2019). The Impact of Charismatic (Inspirational) Teachers in Building Positive Relationships with Their Students. *European Journal of Multidisciplinary Studies*, 4(3), 7-12.
- Rowcliffe, S. (2022). The virtues of inspirational teachers: a hierarchical model. *School Science Review*, 103(385), 34-41.
- Saeed, A., & Akbar, R. A. (2021). Relationship of Teachers' Professional Skills and Students' Achievement in English at BA Level. *Bulletin of Education and Research*, 43(1), 31-44.
- Sammons, P., Lindorff, A. M., Ortega, L., & Kington, A. (2016). Inspiring teaching: Learning from exemplary practitioners. *Journal of Professional Capital and Community*, 1(2).

- Sammons, P., Kington, A., Lindorff-Vijayendran, A., & Ortega, L. (2014). Inspiring Teachers: Perspectives and Practices. CfBT Education Trust. 60 Queens Road, Reading, RG1 4BS, England.
- Septiana, Y., Widayati, A., Wibawa, E. A., & Hakim, A. R. (2023). Teacher Profesionalism in Facilitating Students to Have 21st Century Skills. *Dinamika Pendidikan*, 18(1), 88-95.
- Simsek, T. (2021). Portrait of a Teacher of Educators Prof. Dr. Orhan Okay as a Role Model. *International Education Studies*, 14(5), 95-108.
- Steronge, j. (2007). qualities of effective teachers. Virginia usa: Association for Supervision and Curriculum Development: 3nd edition.
- Toraman, Ç. (2019). Effective teacher characteristics. *Asian Journal of Instruction (E-AJI)*, 7(1), 1-14.
- Turhan, N. S., Parlakyildiz, B., Arslan, N., Gocen, G., & Bingo, T. Y. (2019). A Research on the Characteristics of the Inspiring Teacher. *International Journal of Educational Methodology*, 5(1), 1-18.
- Varghese, M. (2023). teachers' leadership competency and its effect on job satisfaction and student outcomes in secondary schools. *innovation cmr university Bangalore*.
- Weimer, m. (2017). Teacher characteristics and behaviors that make a difference, <https://www.facultyfocus.com/articles/>

